

Landskapsförordning om polisens uniformering

Allmän motivering

1. Bakgrund

1.1 Allmänt om polis, väktares och räddningsväsendets uniform

Uniform är en yrkesdräkt för vilken regler finns fastställda och är ett yttre tecken på att bäraren tillhör det yrke som dräkten symboliserar. En civil uniform utvisar att bäraren är utövare av offentlig myndighet, dvs. har rätt att ägna sig åt myndighetsutövning. Beroende på yrkesuppgift kan uniformen vara utformad så att den även fungerar som skyddskläder.

Enligt 7 § 2 mom. i landskapslagen (2021:12) om tillämpning på Åland av polislagen ska polismän och väktare vid Ålands polismyndighet bära uniform då uppdragets art eller karaktär förutsätter detta. Enligt 1 mom. bestämmer landskapsregeringen efter samråd med landshövdingen om polisens uniform och beväpning. Den sistnämnda bestämmelsen är en informativ hänvisning till 9 § i republikens presidents förordning (2020:34) om polisförvaltningen i landskapet Åland, med likalydande innehåll.

Enligt 7 § 4 mom. i landskapslagen om tillämpning på Åland av polislagen får inte polisuniform och polisiära beklädnadsartiklar användas av andra än polismän. Detta förbud är straffbelagt i 13 § 2 mom. Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet bryter mot förbudet döms till bötesstraff för obehörig användning av polisuniform. Väktare inom den privata säkerhetsbranschen får inte bära den uniform som används av väktare vid Ålands polismyndighet, utan för väktare inom den privata säkerhetsbranschen gäller andra regler om yrkesdräkt, se nedan under avsnitt 2.2.

Även för vissa andra yrkeskategorier inom räddningsväsendet som inte ägnar sig åt myndighetsutövning är det av vikt att ha enhetliga yrkesdräkter för att lätt kunna identifiera till exempel brandmän och ambulanssjuskötare. Yrkesdräkten kan även fungera som skyddskläder.

1.2 Behov av reglering

I dagsläget saknas tydliga regler om uniformeringen för polismän och väktare vid Ålands polismyndighet. Praxis har varit att tillämpa rikets bestämmelser om polisens uniformering, vilka också innefattar väktares verksamhet vid Ålands polismyndighets uniform, med åländska anpassningar. De åländska anpassningarna som tillämpats framkommer av Ålands landskapsstyrelsens beslut (1988:14) om polisens uniform och beväpning, nu obsolet, som utfärdades med stöd av den upphävda landskapslagen (1981:46) om polisförvaltningen. Ny reglering om polisens uniformering som befäster gällande praxis behöver i enlighet med 9 § i republikens presidents förordning om polisförvaltningen i landskapet Åland antas formellt av Ålands landskapsregering efter samråd med landshövdingen.

Vid Ålands polismyndighet arbetar även personer inom yrkeskategorin alarmoperatörer. Alarmoperatörerna arbetar tillsammans med polismän vid Alarm- och lägescentralen (ALC), som bildades då landskapsalarmcentralen överfördes till Ålands polismyndighet. Vid polismyndigheten pågår ett arbete med att ta fram en yrkesdräkt för alarmoperatörerna. Ställning bör tas till om även alarmoperatörernas yrkesdräkt ska regleras.

2. Nuvarande reglering

2.1 Nuvarande reglering om uniformering för polismän och väktare vid Ålands polismyndighet

I dagsläget finns som ovan nämnts inte några formellt antagna åländska bestämmelser i kraft gällande uniformeringen för polismän och väktare vid Ålands polismyndighet. Enligt Ålands landskapsstyrelses beslut (1988:14) om polisens uniform och beväpning, som utfärdades med stöd av den nu upphävda landskapslagen (1981:46) om polisförvaltningen, tillämpades ministeriets för inrikesärendena beslut om polisens uniform och beväpning (FFS 133/1983) på Åland med vissa avvikelser. Landskapslagen om polisförvaltningen upphävdes den 1 juni 2000 då landskapslagen (2000:26) om Ålands polismyndighet trädde i kraft. Den sistnämnda lagen innehöll inte några övergångsbestämmelser med stöd av vilka tidigare beslut utfärdade av landskapsregeringen blev i kraft. Inte heller den nu upphävda polislagen (2000:49) för landskapet Åland, som trädde i kraft den 1 september 2000, innehöll några övergångsbestämmelser gällande tidigare beslut utfärdade av landskapsregeringen. Något nytt beslut om polisens uniformering baserat på 9 § i den ovan nämnda överenskommelseförordningen har inte utfärdats. Praxis vid Ålands polismyndighet har dock som tidigare nämnts varit att följa riksregleringen med de åländska anpassningar som framkommer av Ålands landskapsstyrelses obsoleta beslut om polisens uniform och beväpning.

I riket pågår en reform gällande lagstiftningen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (SM014:00/2015). Reformen gäller även Åland då rättsområdet utgör riksbehörighet. Syftet är bland annat att bestämmelserna om befogenheterna för den personal som utför bevakningsuppgifter ska uppdateras. Om reformen verkställs kommer antalet väktare att behöva utökas vid Ålands polismyndighet och en ny tjänst som överväktare att behöva inrättas. I dagsläget regleras enbart yrket väktare i landskapsförordningen om Ålands polismyndighet, och denna förordning kan såldes komma att behöva kompletteras.

2.2 Väktare inom den privata säkerhetsbranschens yrkesdräkt

Gällande väktare som är anställda i den privat säkerhetsbranschen tillämpas på Åland lagen om privata säkerhetstjänster (FFS 1085/2015) som blankettlag genom landskapslagen (2021:5) om tillämpning på Åland av lagen om privata säkerhetstjänster. Enligt 22 § i lagen om privata säkerhetstjänster, vilken tillämpas utan avvikelse på Åland, ska en väktare i bevakningsuppgifter bära väktares dräkt. Väktare som är anställda hos samma innehavare av näringsstillstånd för säkerhetsbranschen i likadana uppgifter ska vara enhetligt klädda. Enligt 23 § ska en väktares dräkt ska vara snygg och saklig. Dräkten ska vara sådan att väktaren med hjälp av den kan identifieras som väktare. Av dräkten ska det framgå hos vilken innehavare av näringsstillstånd för säkerhetsbranschen väktaren är anställd. En väktares dräkt samt märken och texter på dräkten ska tydligt skilja sig från uniformer och militärdräkter som polisen, gränsbevakningsväsendet, Tullen, Brottsförklaringsmyndigheten och räddningsförvaltningen använder samt från officiella märken och texter på dessa uniformer och militärdräkter.

2.3 Räddningsväsendets yrkesdräkt

För personer som arbetar inom räddningsverksamhet, såsom brandmän, ambulanssjukvårdare- och sjukskötare, finns i dagsläget inte regler gällande yrkesdräkter i den åländska lagstiftningen.

Behörighetskraven för personalen inom räddningsväsendet regleras i 5 kap. 23 § i räddningslagen (2006:106) för landskapet Åland där en förordningsfullmakt finns för landskapsregeringen att utfärda närmare

bestämmelser om behörighetskraven. Bestämmelser om yrkesdräkt för olika typer av personal inom räddningsväsendet finns dock inte i räddningslagen. Med beaktande av att dessa personer arbetar operativt i situationer där behov finns att snabbt identifiera olika kategorier personal och det yrke som dräkten symboliserar, finns skäl att i kommande revidering av räddningslagen se över behovet av bestämmelser gällande detta. I riket finns bestämmelser om räddningsväsendets uniform och om brandkårsdräkt i inrikesministeriets förordning om räddningsväsendets uniformer och räddningsmyndigheternas identetskort (FFS 507/2011).

2.4 Alarmoperatörers yrkesdräkt

I enlighet med 1 § 3 mom. i landskapslagen om Ålands polismyndighet sköter polismyndigheten mottagandet av nödmeddelanden och alarmering av räddningsenheter i enlighet med räddningslagen (2006:106) för landskapet Åland. För skötseln av dessa uppgifter finns en alarmcentral vid polismyndigheten. I 9 kap. i räddningslagen föreskrivs närmare om uppgifterna för den centrala alarmeringsförvaltningen.

Som ovan nämnts sköts den centrala alarmeringsförvaltningen vid polismyndigheten, Alarm- och lägescentralen, av alarmoperatörer och polismän. Gällande polismyndigheten regleras att det ska finnas en polismästare och överkommisarie i landskapslagen om Ålands polismyndighet, medan övriga tjänster vid Ålands polismyndighet fastställs i landskapsförordningen (2000:34) om Ålands polismyndighet. Enligt 2 § i sistnämnda landskapsförordning finns tjänster som chef för alarmcentral och alarmoperatör vid Ålands polismyndighet. Behörighetsvillkoren för alarmoperatör finns i 3 § 7 punkten i förordningen om Ålands polismyndighet. Behörighetskraven är examen på gymnasialstadienivå samt en separat alarmoperatörutbildning. Grundexamen eller yrkeshögskoleexamen för polis eller annan motsvarande utbildning, vilket är behörighetskrav för polismenskap enligt 3 § 3 och 4 punkten i landskapsförordningen om Ålands polismyndighet, krävs således inte för yrket alarmoperatör. Trots att polisexamen inte krävs för yrket alarmoperatör, krävs för att kunna utnämnas till alarmoperatör enligt 4 § i sistnämnda förordning att personen har ett läkarintyg som styrker att han eller hon är lämpad för polistjänst och en alarmoperatör ska även uppfylla de särskilda krav som landskapsregeringen eller polismyndigheten fastställer för en viss polistjänst.

Medan krav på uniformering för poliser och väktare vid Ålands polismyndighet regleras i landskapslagen om tillämpning på Åland av polislagen, saknas bestämmelser i landskapslagstiftningen om krav på att alarmoperatörer ska bära yrkesdräkt. Enligt beslut fattat den 28 april 2000 (K24/00/3/1) av landskapsstyrelsen om tjänsteklädsel för dåvarande landskapsalarmcentralens personal, skulle personalen under tjänstetid ha av arbetsgivaren bekostad enhetlig klädsel i färgerna mörkblått och vitt (mörkblå byxa/kjol, tröja och slips/scarf samt vit skjorta/blus) och alarmmästaren dessutom ha en mörkblå ytterrock. Tjänsteklädseln skulle vara försedd med en av landskapsstyrelsen utarbetad logo för alarmcentralen.

3. Reglering i riket gällande polismäns och väktares uniformering och nödcentraloperatörers tjänstedräkt

I riket upphörde ministeriets för inrikesärendena beslut om polisens uniform och beväpning (FFS 133/1983), som på Åland som ovan nämnts under avsnitt 2.1 gällde till den 1 juni 2000, att gälla den 3 december 1993, då det ersattes av ett nytt beslut av inrikesministeriet om polisens uniform och beväpning (FFS 1057/1993). I riket efterföljdes detta beslut om polisens uniform av två andra beslut av inrikesministeriet om polisens uniform (FFS

1057/1993, FFS 575/1999), innan det sistnämnda beslutet upphävdes och bestämmelserna om polisens uniform år 2001 fördes över på förordningsnivå genom inrikesministeriets förordning om polisens uniform (FFS 482/2001). Denna förordning efterföljdes av flertalet förordningsändringar och nya förordningar. Området reglerades även av inrikesministeriets föreskrifter. Landskapsregeringen beslöt den 13 januari 2009 att inrikesministeriets föreskrift SM-2007-00792/Tu-416 om polisens uniform skulle tillämpas av Ålands polismyndighet.

I dagsläget gäller i riket sedan den 1 januari 2014 inrikesministeriets förordning om polisens uniform (FFS 1106/2013), som även innehåller bestämmelser om väktares uniform. Till dagens dato har förordningen ändrats fyra gånger (FFS 50/2016, FFS 998/2019, FFS 62/2020, FFS 606/2020). Förordningen tillämpas på polismän och väktare som arbetar vid polismyndigheten.

Gällande alarmoperatör, som i riket benämns nödcentraloperatör, finns bestämmelser om uniform för studerande vid Räddningsinstitutet, som i Finland utbildar nödcentraloperatörer, i inrikesministeriets förordning om räddningsväsendets uniformer och räddningsmyndigheternas identitetskort (FFS 507/2011).

I riket arbetar nödcentraloperatörer vid Nödcentralverket, som är ett statligt riksomfattande ämbetsverk som omfattar centralförvaltningen i Björneborg och sex nödcentraler runtom i Finland. Nödcentralernas verksamhet regleras i lagen om nödcentralverksamhet (FFS 692/2010) och i statsrådets förordning om nödcentralverksamhet (FFS 877/2010). Enligt 27 § i lagen om nödcentralverksamhet är Nödcentralverkets personal är skyldig att i tjänsten bära tjänstedräkt, om Nödcentralverket inte beslutar något annat med beaktande av tjänsteuppgifternas art eller karaktär. Bestämmelser om tjänstedräkten och gradbeteckningarna får utfärdas genom förordning av inrikesministeriet. I dagsläget har inte någon förordning om tjänstedräkt för Nödcentralverkets personal antagits. Nödcentralverket har dock den 14 juni 2023 utfärdat en anvisning om uniform för Nödcentralverkets personal.

4. Överväganden och förslag

Nya bestämmelser om polisens uniform behöver utfärdas. Praxis har varit att följa rikets regelverk gällande polisens uniformering med de åländska anpassningar som framkommer av Ålands landskapsstyrelsens obsoleta beslut (1988:14) om polisens uniform och bevapning. Denna praxis föreslås befästas genom att en ny blankettförordning om tillämpning av inrikesministeriets förordning om polisens uniform utfärdas med motsvarande åländska anpassningar som i landskapsstyrelsens beslut om polisens uniform och bevapning. Blankettförordningen är tillämplig på uniformen för polismän och väktare vid Ålands polismyndighet.

Beträffande yrkesdräkten för alarmoperatörer vid Ålands polismyndighet saknas som ovan nämnts bestämmelser i landskapslagstiftningen och ingen förordningsfullmakt finns för landskapsregeringen att utfärda närmare bestämmelser om yrkesdräkten varken i landskapslagen om Ålands polismyndighet eller i räddningslagen för landskapet Åland. Överenskommelseförordningen om polisförvaltningen i landskapet Åland innehåller bestämmelser om behörighetsfördelningen mellan Åland och riket beträffande polisväsendet. Bestämmelser om funktionen central alarmeringsförvaltning ingår inte i överenskommelseförordningen, eftersom denna funktion, som på Åland till skillnad från i riket organiseras inom polisväsendet, utgör åländsk behörighet.

Gällande alarmoperatörernas yrkesuppgifter ägnar sig dessa till skillnad från polismän inte åt extern myndighetsutövning på fältet där det är viktigt att allmänheten och andra samarbetspartners kan identifiera det yrke som yrkesdräkten representerar. Uppdraget som alarmoperatör kräver inte heller

kläder med särskilda skyddsegenskaper. Alarmoperatörernas yrkesdräkt kan därför betraktas som en fråga som inte behöver lagregleras utan som kan beslutas av landskapsregeringen som en del av landskapsregeringens allmänna ledningsuppgift över räddningsverksamheten på Åland enligt 2 kap. 5 § 2 punkten i räddningslagen. Det är av vikt att yrkesdräkten för alarmoperatörer utformas så att funktionen alarmoperatör framkommer och på ett sådant sätt att denna yrkesdräkt inte kan sammanblandas med en polisuniform.

5. Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 6 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om allmän ordning och säkerhet med de undantag som nämns i 27 § 27, 34 och 35 punkten, och beträffande brand- och räddningsväsendet. Landskapet har även enligt 18 § 1 och 2 punkten lagstiftningsbehörighet beträffande under landskapsregeringen lydande myndigheter och gällande landskapets tjänstemän.

Riket har enligt 27 § 23, 27, 34 och 35 punkten lagstiftningsbehörigheten gällande förundersökning, skjutvapen, försvarsväsendet, gränsbevakningen, tryggandet av statens säkerhet, beredskap för undantagsförhållanden och explosiva ämnen. Riket har även enligt 27 § 14, 24, 26 och 40 punkten lagstiftningsbehörighet gällande luftfart, administrativa ingrepp i den personliga friheten och beträffande medborgarskap, utlänningslagstiftning och pass, samt beträffande televäsendet.

Som ovan nämnts regleras polisverksamheten på Åland även av en överenskommelseförordning om polisförvaltningen i landskapet Åland. Enligt 1 § 2 mom. i överenskommelseförordningen upprätthåller landskapets polis allmän ordning och säkerhet och utför övriga uppgifter som hör till polisen om inte annan föreskrivs i lag eller förordning. Med stöd av bestämmelsen utför Ålands polismyndighet bland annat förundersökning av brott, som enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen är riksbehörighet. Enligt 9 § i överenskommelseförordningen bestämmer landskapsregeringen efter samråd med landshövdingen om uniform och beväpning för landskapets polis.

6. Förslaget verkningar

Den föreslagna blankettförordningen innebär att nuvarande praxis gällande uniformen för polismän och väktare vid Ålands polismyndighet regleras i landskapsförordning. Ingen anpassning krävs således av de nuvarande uniformerna.

En skillnad gentemot nuvarande praxis är dock att ett annat unikt igenkänningstecken, såsom ett nummer, kan användas i stället för namnskylt på uniformen i enlighet med 3 och 15-16 §§ i riksförordningen, som föreslås tillämpas utan avvikelser på Åland.

7. Ärendets beredning

Ärendet har beretts som ett tjänstemannauppdrag av lagberedningen i samarbete med rättsserviceenheten och Ålands polismyndighet och i samråd med landshövdingen. Ärendet skickas på remiss till Styrelsen för Ålands polismyndighet och Ålands polisörening r.f.

Detaljmotivering

Landskapsförordning om tillämpning på Åland av inrikesministeriets förordning om polisens uniform

1 § *Tillämpningsområde.* Enligt 1 mom. ska inrikesministeriets förordning om polisens uniform (FFS 1106/2013), nedan riksförordningen, tillämpas på Åland med de avvikelser som anges i förevarande landskapsförordning.

Enligt 2 mom. ska ändringar i riksförordningen tillämpas på Åland från det att de träder i kraft i riket, om inte annat följer av förevarande landskapsförordning.

2 § *Myndighetsuppgifter.* Enligt den föreslagna bestämmelsen ska de uppgifter och befogenheter som enligt den i 1 § 1 mom. nämnda riksförordningen ankommer på Polisstyrelsen på Åland handhas av Ålands landskapsregering. I riket godkänner Polisstyrelsen enligt 2 § i inrikesministeriets förordning om polisens uniform (FFS 1106/2013) de plagg som hör till uniformen. Polisstyrelsen godkänner även tygsort, material och färg för beklädnadsartiklar, utrustning, emblem och beteckningar. På Åland ska dessa uppgifter handhas av landskapsregeringen. Det föreslås dock att polismästaren vid Ålands polismyndighet ska besluta om användningen av lokala märken som beskriver särskilda funktioner specifika för åländska förhållanden, såsom till exempel jubileumsmärken och polishundförmärken.

3 § *Avvikelser.* Enligt 1 mom. ska de åländska polis- och väktaruniformerna endast vara försedda med svensk text och inte förses med den finska nationalflaggan.

Enligt 2 mom. ska Finlands heraldiska lejon, riksvapnet och rikspolisemblemets i samtliga hänseenden ersättas av den åländska hjorten.

Enligt 3 mom. ska dock rikspolisemblemets bäras på den åländska polisuniformens vänstra ärm, trots att rikspolisemblemets i övrigt enligt 2 mom. ska ersättas med den åländska hjorten.

Enligt 4 mom. ska landskapets polisemblem bäras på den åländska polisuniformens högra ärm. Det åländska polisemblemets framkommer enligt förordningens bilaga. Ovanför landskapets polisemblem ska en vågrätt placerad åländsk flagga finnas. Flaggan ska vara 30 mm hög och 45 mm bred och flaggans färger vara i enlighet med landskapsförordningen (2004:15) om riktlinjer för Ålands flaggas färger. Gällande specialkläder, VATI-kläder i 4 § 1 mom. 1 punkten i inrikesministeriets förordning om polisens uniform, är flaggan och landskapets polisemblem svärtade.

4 § *Ikraftträdande.* Avsikten är att landskapsförordningen ska träda i kraft den .

Förordningstext

L A N D S K A P S F Ö R O R D N I N G **om tillämpning på Åland av inrikesministeriets förordning om** **polisens uniform**

Med stöd av 7 § 2 mom. landskapslagen (2021:12) om tillämpning på Åland av polislagen föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Inrikesministeriets förordning om polisens uniform (FFS 1106/2013), nedan riksförordningen, ska tillämpas på Åland med de avvikelser som anges i denna landskapsförordning.

Ändringar i riksförordningen ska tillämpas på Åland från det att de träder i kraft i riket, om inte annat följer av denna landskapsförordning.

2 §

Myndighetsuppgifter

De uppgifter och befogenheter som enligt den i 1 § 1 mom. nämnda riksförordningen ankommer på Polisstyrelsen ska på Åland handhas av Ålands landskapsregering. Polismästaren beslutar dock om användningen av lokala märken som beskriver specialfunktioner.

3 §

Avvikelser

De åländska polis- och väktaruniformerna ska endast vara försedda med svensk text och inte förses med den finska nationalflaggan.

Finlands heraldiska lejon, riksvapnet och rikspolisemblemet ersätts i samtliga avseenden av den åländska hjorten.

Med avvikelse från 2 mom. ska dock rikspolisemblemet bäras på den åländska polisuniformens vänstra ärm.

På den åländska polisuniformens högra ärm ska landskapets polisemblem bäras enligt bilagan. Ovanför landskapets polisemblem ska en vågrätt placerad åländsk flagga finnas. Flaggan ska vara 30 mm hög och 45 mm bred och flaggans färger vara i enlighet med landskapsförordningen (2004:15) om riktlinjer för Ålands flaggas färger. På specialkläder är flaggan och landskapets polisemblem svärtade.

4 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den .

Mariehamn den

L a n t r å d

Föredragande minister

Bilaga

